

113 YTTRANDE VID LANTDAGEN 23.III 1877

Protokoll fördt hos Finlands ridderskap och adel

Herr *Snellman*: Jag anhåller att få förena mig med reservanterne med det af herr von Haartman gjorda tillägget, att utskottet skulle inbjudas föreslå, att den nådiga propositionen skulle bli gällande på fem år, eller intill nästa landtdag. Många skäl föreligga för reservanternes yrkande; bland annat främst att ångqvarnar redan blifvit beskattade, såsom här ofvan blifvit upplyst. Antages åter den nådiga propositionen att gälla för fem år, så synes mig ständerna kunna hafva en tillförlitlig visshet om, att den proposition, som då komme att af Hans Majestät göras, i sjelfva verket skall angå upphäfvandet af all qvarns katt. I sig sjelf är qvarns katten ingalunda något otillbörligt slags katt. Ty konsumtionsskatter äro öfver hufvud högst lämpliga. Men likväl borde väl sist en konsumtionsskatt läggas på brödet; och i alla händelser borde den motsvaras af en importtull på mjöl. Det är känt, att uti de flesta tyska stater, kanske alla, qvarns katten har existerat och först på senare tider blifvit upphäfdt. I Italien är den för några år sedan pålagd och kvarstår ännu, så att qvarns katt icke är något oerhördt. Faktiskt är qvarns katten i vårt land af mycket ringa betydelse för statsverket. En inkomst af 80 000 mark betyder ganska litet – och den är också af ringa betydelse för konsumenterne. Skulle hvarje person i landet förtära bröd utaf beskattadt mjöl, så är det möjligt att skatten skulle uppgå för hvarje fullväxt person till värdet af två à tre dagars brödpris. Men sådant är icke fallet. Konkurrensen är så stor och importen af ryskt mjöl så betydlig, att skatten fördelas till en obetydlighet, om den räknas på alla innevånare i landet. Det mest tyngande i densamma är, att alla husbehofsqvarnar, både väderqvarnar och vattenqvarnas, äro hindrade från att betjena den by, i hvilken de äro placerade, hvarigenom stora olägenheter för jordbrukarene åstadkommas, då de ej allenast måste föra sin säd till qvarnar på långa afstånd, utan ofta, vissa årstider isynnerhet, der dröja dagatal för att komma i tur att mala, utom att känt är, att större sådana qvarnar icke heller utgöra några skolor för de qvarnbesökande. Men jag föreställer mig att, då i anledning af nådiga propositionen föreslås lindrigare katt för väderqvarnar och ångqvarnar, siffran 5 proc. måtte särskildt afse väderqvarnar och således de, som önska skattlägga sina väderqvarnar, kunna hafva förhoppning att slippa med denna lindriga katt, hvilken enligt den vanliga qvarntullen icke skulle utgöra ens ett och ett halft skålpundt mjöl på hvarje tunna spanmål. Det svåraste är att skattläggning af qvarnar är så vidlyftig och kostsam. Men då det står i regeringens hand att lindra denna omgång, så vore det i jordbrukarens stora intresse, om den t. ex. reducerades enkelt dertill, att qvarnegaren skulle uppgifva, huru mycken mæld han kan räkna på, och kronofogden verificera denna uppgift, hvarefter han med uppgiften kunde ingå till guvernören, hvilken skulle kunna få rättighet att utan vidare bestämma skatten.

114 YTTRANDE VID LANTDAGEN 23.III 1877

Protokoll fördt hos Finlands ridderskap och adel

Herr *Snellman*: Petitioner, sådana som den nu föreliggande, hvilka gälla inrättande af nya tjenster och embeten i staten, skulle jag för min del anse i alla händelser vara mindre på sin plats. Finansförvaltningen

är tillräckligt belägrad förut, för att ständerna skulle behöfva använda sina krafter dertill att öka statsverkets utgifter, nemligen de bestående utgifterna. Det är dessas ökande, som alltid utgör en fara. Men dessutom har man sett exempel på, att petitioner, sådana som dessa, helt enkelt varit anhållan om tjänst och lön för bestämda personer. Nu föreliggande petition har dock omfattande syfte, att här icke kan ifrågakomma något sådant. Dess innehåll, att hos Hans Majestät må anhållas om tillsättande af fasta lärare vid universitetet, mindre aflönade än ordinarie professorerne, detta innehåll anser jag för

10 universitetet icke hafva något värde, äfven om petitionen skulle bifallas. Ty såsom en reservant ganska riktigt anmärkt, vore detta att återupprätta adjunkturerna. Adjunkturerna afskaffades derföre, att, då dessa tjänster funnos, lockade aflöningen, så ringa den än var, att söka tjänsten, antingen de sökande hade utsigt till snar befordran eller icke. Men väntan blef dock oftast för lång; och adjunkterna nödgades, emedan inkomsten var så ringa, att söka sin utkomst på annat sätt, vanligtvis den tiden endast genom privatundervisning. De drogos sålunda från det egentliga vetenskapliga arbetet; de hade också ingen uppmuntran dertill. – Man säger, dessa nya adjunkter skola föreläsa

20 och sköta examina. Jag misstager mig väl icke, om jag erinrar, att det ålades de fordna adjunkterna att läsa tvenne timmar i veckan vid ett tillfälle, då deras löns förhöjdes. Men saken är den att sådana adjunkter få inga åhörare; blott de professorer vid vårt universitet hafva åhörare, hvilka äro examinatore, inga andra. Orsaken härtill är klar, nemligen att, utom fakultetsexamina, embetsexamina åligga universitet. Alla jemförelser med Tyskland och tyska universitet halta just härigenom. Denna är vårt universitets egentliga tunga hämsko, som hindrar universitetet att i högre grad upprätthålla både inom universitetet och inom landet den vetenskapliga forskningen samt att

30 hålla studenterna till ett allvarligt studium, icke blott vid lexorna. Det må visst vara, att professorerna delvis också finna sig öfverhopade af examina, såsom anfördes, genom korrigering af scripta och annat mer. Men det är kanske icke värdt att derom mycket tala. Ty många exempel finnas, att en professor vid universitetet har tid för andra sysselsättningar, och således om dessa sysselsättningar skulle sättas å sido, och likaså om styrelsen icke skulle så ofta draga en del professorer från fullgörandet af sitt kall, skulle tid för detta alltid blifva öfrigt. Skola flere fasta lärareplatser vid universitetet inrättas, är min mening den, att åt dessa lärare åtminstone borde beviljas löneförhöjning efter vissa

40 tjänsteår, till dess de stå vid samma aflöning som ordinarie professorerna. Eljest kommer åtgärden icke att bära någon frukt. Huruvida råd härtill finnes att anställa ett större antal sådana professorer, derom vill jag icke yttra mig. Men det är en sanning, att anslagen för vårt universitet i förhållande till landets tillgångar äro så stora, att vi ingalunda behöfva blygas för de upppoffringar, som göras för landets universitet, enär, afkastningen af universitetets egna fonder inberäknad, anslaget uppgår till nära en million, mot en statsinkomst i allmänna statsfonden af något öfver 20 000 000 mark.

Önskligt vore visst, att lärarekrafterna vid universitetet kunde ökas, och ledsamt kan det vara, att professionerna nu och då stå lediga. Men

50 jag tror, att längre tids ledighet uppkommit endast derigenom, att någon lärare plötsligt afgått, så att ingen har kunnat bereda sig på att blifva hans efterträdare, eller rättare, att han sjelf icke kunnat uppmuntra någon till att bereda sig derpå. Då emeriti afgått, hafva sökande till platsen vanligen funnits och funnits redan såsom biträden,

såsom docenter, före professorns afgång. Det är fullkomigt tillfälligt att år 1876 så många platser voro lediga; redan i år tror jag fyra af dessa platser äro åter besatta, så att petitionärerna, då de uppgåfvö den höga siffran, väl bort motse, att ledigheternas antal snart skulle nedsättas. Men det är en annan omständighet, som vid universitetet verkar stora olägenheter, åtminstone enligt min åsigt, nemligen den, att professionerna tillsättas på grund af specimina. För en blifvande professor gälla trenne requisita. Han skall hafva tagit licentiatexamen, han skall utgifva en licentiat disputation och en professors disputation. När alla dessa prof äro aflagda, då kan han föreslås till professor och blir det vanligen. Troligen hafva herrar petitionärer ingen annan metod, för att tillsätta dessa nya professioner in petto, än den anförda. Denna metod har, såsom vi sett, icke endast här hos oss, utan äfven i Sverige, fört till skandaler, hvilka af tidnigarne varit mera framhållna der än här. Jag finner att man numera i Sverige vidtagit det alternativ, genom de senast utfärdade statuterna, att fakulteterne och konsistorium kunna utan något professorsspecimen kalla och föreslå en lärare. Nyligen hafva trenne sådana förslag blifvit i Upsala uppgjorda. Skulle också vid vårt universitet det gå an, att låta en profession stå ledig, till dess någon duglig och i vetenskapligt afseende utmärkt person finnes, för att till densamma föreslås, så tror jag förhållandet vore helt annat, än det för närvarande är. Vådan gäller egentligen blott tjenstemanna-examina. Men äfven hvad de för sina examina behöfva lära, det lära de hufvudsakligen ur böcker, mindre genom att åhöra professorernas föreläsning, just emedan föreläsningarne måste vara mera eller mindre ställda blott för deras tjenstemanna-behof. Att bevista föreläsningar, som endast afse ett högre vetenskapligt studium, dertill hafva de hvarken lust eller tid. Den öfverklagade bristen på sökande tror jag derföre icke skulle hafva något att betyda; och jag delar icke heller den åsigt, att denna brist skulle skada universitetet. Det är mycket säkert, att förr eller senare någon kommer, som intager professorsplatsen. Under tiden borde det icke vara svårt att med någon omsorg få en ung man, som är i fakulteteten graduerad antingen kandidat eller licentiat, och som nödtorftigt kan sköta dessa embetsexamina. Fakultetsexamina kunna skötas af en annan professor i fakulteteten. – Företrädesvis vore det önskligt, att universitetet kunde erhålla rikliga anslag för skrifters tryckning och för reseunderstöd, på det att, när någon ung man finnes, af hvilken universitetet kan lofva sig gagn och heder, honom må gifvas medel att få trycka de arbeten, som han känner sig i stånd att åstadkomma och honom gifvas tillfälle att komma till utlandet, för att der lära sig icke endast hvad man äfven här hemma genom böcker kan inhemta, utan huru universitetsmän derstädes arbeta, hurudant lif de föra. De tillhöra endast och allenast universitetet; deras arbete är ett träget arbete endast och allenast i universitetets tjänst och kan dock vara ett arbete tillika för vetenskapen, emedan inga embetsexamina vid dessa universitet existera. Också bestå de tyska professorernas utgifna arbeten för det mesta uti omarbetade föreläsningar, något, som här hos oss icke eger rum, dels derföre att våra föreläsningar måste hållas så lågstämde endast för den blifvande embetsmannens behof, dels derföre att tryckning också bliver en kostsam sak, emedan läsarnes antal är så ringa. Just detta att så litet läses i landet, att så få enskilda hafva ett bibliotek utöfver romanbiblioteket eller de nödvändigaste fackskrifter, möjligen uti juridik eller andlig litteratur, just detta visar, att vetenskapliga studier saknas, och detta måste återverka tillbaka på universitetet. Slutligen finnes ett

10

20

30

40

50

förhållande vid vårt universitet, som numera skiljer det från de svenska. Här var också fordom biskopen vicekansler för universitetet. Han var en man, som sjelf hade hört universitetet till; hans intresse för universitetet var egentligen det vetenskapliga intresset och undervisningens intressen. Vi känna också från vår äldre historie, hvilket stort inflytande biskoparne i Åbo hade, och hvilken möda de gåfvo sig att förse universitetet med lärare. Jag tror att universitetet på senare tider, jag vill visst icke säga den allra senaste, men ända sedan erkebiskop Tengström afträdde från vicekanslerplatsen, varit i saknad af någon sådan vetenskapens gynnare, som skulle hafva lagt sig synnerlig vinn om att förse universitetet med dugliga lärare. En sådan skulle nog också icke glömma att tillhålla hvarje professor, hvilken närmare sig sin emerti-ålder, att föreslå någon duglig man till sin efterträdare. Alla dessa omständigheter, som äro för vårt universitet speciella, torde icke kunna ändras, och min öfvertygelse är att de skola allra minst ändras derigenom, att denna petition antages. Må hellre ifrigt begagnas det privilegium universitetets konsistorium har att föreslå extra professorer; må tillräcklig uppmuntran lemnas åt unga män, som visa någon vetenskaplig håg och förmåga, så torde aldrig heller personer komma att saknas, hvilka med heder kunna föreslås till sådana extra professioner. De blifva icke några fasta tjenster, som under alla förhållanden måste besättas, sedan den extra professorn afgått. Han kan efterträda en ordinarie professor eller icke, men han bör efter hand erhålla en lön lika med ordinarie professors. Vid hans afgång är platsen tom, den skall icke nödvändigtvis besättas, oafsedt, om subjekter lämpliga till platsen finnas eller icke. Jag vill dock icke afstyrka utskottsbetänkandets antagande, emedan jag är öfvertygad, att det är förgäfvets, och ber om förlåtelse, att jag likväl upptagit det höglöfliga ståndets tid.

30

115 YTTRANDE VID LANTDAGEN 27.III 1877

Protokoll fördt hos Finlands ridderskap och adel

Herr *Snellman*: Förenande mig med de reservanter som yttrat sig emot indragning af kronofogdetjensterna, får jag också förena mig med de af herrar *Molander* och *von Alfthan* uttalade åsigter, att i stället ständerna måtte anhålla om indragning af häradsskrifvarets tjenster och om öfverförande af häradsskrifvarnes åligganden uppå kronofogdarne.

40

116 PROPOSITIONEN »OM INFÖRANDE AF ALLMÄN VÄRNEPLIGT» I FÖRHÅLLANDE TILL § 53 I LANDTDAGSORDNINGEN.

Morgonbladet n:o 75, 3.IV 1877

Det moment i § 53 i Landtdagsordningen, som här afses, har följande lydelse:

50

»Då förslag till ändring i grundlag eller uppgiften angående statsverkets tillstånd till utskott förvisas, må öfverläggning ej inom något stånd förehafvas»;

Man har nu velat anse, att på grund af detta stadgande öfverläggning i stånden vid remiss af propositionen »Om införande af värnepligt»